

*Полковниченко С. О.,
Чернігівський національний технологічний університет*

ЕКСПОРТНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто експортні можливості агровиробництва України. Проаналізовано товарну і географічну структуру експорту аграрної продукції вітчизняних виробників. Досліджено основні проблеми експорту агропродукції та визначено шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: аграрний сектор, аграрна продукція, товарна структура експорту, географічна структура експорту.

Аграрний сектор є однією із найважливіших частин національної економіки, яка об'єднує види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. У сучасних умовах від його розвитку значною мірою залежить економічна стабільність і добробут населення України.

Останнім часом із року в рік зростає частка аграрного сектору у загальному обсязі ВВП України. Так, якщо у 2010 р. даний сектор формував 8,3% ВВП, то у 2015 р. – вже 12,1% [1; 2]. У цій сфері працює майже кожен п'ятий українець.

Навіть у нинішніх умовах загального падіння економіки України аграрний сектор характеризується незначним скороченням виробництва продукції. У цій галузі виробляється продукції в 2,5 рази більше, ніж споживає країна, експорт надлишків фактично рятує зовнішньоекономічний торговий баланс держави, підтримуючи курс національної валюти. Кожен третій зароблений долар – результат роботи аграріїв [4].

Україна має потужний експортний сільськогосподарський потенціал, зумовлений великими площами родючих ґрунтів, сприятливим кліматом, вигідним географічним розташуванням, потужною транспортно-логістичною експортною інфраструктурою, дешевою робочою силою. Завдяки цьому в нашої країни є реальні перспективи завоювання значного сегменту міжнародного ринку аграрної продукції.

Сьогодні Україна є одним із провідних виробників сільськогосподарської продукції у світі. Зокрема, у 2015 р. наша держава займала перше місце у світі з виробництва соняшнику та соняшникової олії, третє – з виробництва ячменю, четверте – з виробництва горіхів та меду, сьоме – з виробництва кукурудзи і пшениці, восьме – з виробництва сої [1]. Це дозволило забезпечити не лише потреби внутрішнього ринку, але й успішно експортувати продовольство і сільськогосподарську сировину. До того ж, Україна має значні резерви збільшення обсягів виробництва та експорту аграрної продукції, оскільки урожайність сільськогосподарських культур набагато нижча ніж в інших країнах, що пояснюється нерозвиненими технологіями, відсутністю державної підтримки, невирішеністю питання з ринком землі. Наприклад, виробництво зернових у 2015 р. становило 60,57 млн т (на 4,87 млн т менше ніж у 2014 р.), а за оцінками експертів, ми можемо його збільшити до 80-100 млн т на рік [2; 3].

Зростання аграрного виробництва в Україні протягом останнього десятиріччя дозволило зробити значні кроки щодо збільшення обсягів експорту аграрної продукції. Підвищенню конкурентоспроможності українських товарів, перш за все, сприяли світова продовольча криза, зростання світових цін та девальвація гривні.

До того ж, змінилося правове, економічне та інформаційне середовище функціонування підприємств аграрного сектору економіки України.

Незважаючи на зменшення поставок аграрної продукції на зовнішні ринки протягом 2013-2015 рр., порівняно з 2005 р. експорт аграрної продукції у 2015 р. збільшився у 3,4 рази. При цьому його частка у загальному експорті теж значно зросла: з 12,56% у 2005 р. до 30,2% у 2014 р. і до 38,2% у 2015 р. До того ж, спостерігається стабільне позитивне сальдо аграрного сектору (у 2015 р. воно склало 11,08 млрд дол. США) [2].

У 2014 р. аграрний сектор вперше став лідером за обсягами експорту в Україні, обігнавши металургію, на що вплинув як військовий конфлікт на Сході країни, так і погіршення зовнішньої кон'юнктури, а у 2015 р. закріпив свої позиції. За 2015 р. експортовано аграрної продукції на 14,56 млрд дол., що однак на 2,1 млрд дол. менше ніж у 2014 р. [2].

Більша частина експорту вітчизняного аграрного сектору економіки забезпечується продуктами рослинного походження (54,7% у 2015 р.), в основному за рахунок зернових культур (41,6%), а також насіння і плодів олійних рослин (10,1%). Питома вага продукції рослинництва у загальному обсязі експорту України зросла з 4,95% у 2005 році до 20,9% у 2015 році. Частка експортованої продукції тваринництва незначна, що в першу чергу пов'язано з низьким рівнем розвитку даної галузі в цілому, і за досліджуваній період зменшилась з 2,14% у 2005 р. до 1,4% у 2011 і 2012 роках, а потім почала повільно зростати – до 2,2% у 2015 р. [2].

На даний момент Україна є стабільним і надійним постачальником базових видів сільськогосподарської продукції на світовий ринок. Основні товарні групи аграрного експорту з України традиційно включають: зернові культури (15,9% загального експорту з України у 2015 р.), насіння олійних рослин (3,9%), жири та олії тваринного або рослинного походження (8,7%), готові харчові продукти (6,5%) [2]. Особливим попитом серед покупців на зовнішньому ринку користуються українські пшениця, ячмінь, кукурудза, соняшник, ріпак, соя. Сьогодні Україна займає друге місце у експорті зернових та горіхів, третє – ячменю та ріпаку, четверте – кукурудзи, п'яте – пшениці, шосте – сої [1].

Частка продукції переробки у загальному експорті агропродукції становить 39,6% (5,77 млрд дол.). Україна є важливим постачальником соняшникової олії, продаючи більше 80% всього виробленого її обсягу і займаючи перше місце в світі. На зовнішньому ринку присутні також курятина, кулінарні жири, сік, мед, джеми, шоколад і ін. Зокрема, за експортом курятини Україна посідає восьме місце у світі [1; 3].

Соняшникова олія є найприбутковішим експортним агропродуктом, у 2015 р. її експорт виявився у 4,9 раз рентабельніший за експорт кукурудзи. Так, у результаті експорту 19,05 млн т кукурудзи і 3,9 млн т соняшникової олії Україна отримала однакові доходи – по 3,0 млрд дол. [2]. А тому в експорті агропродукції повинен домінувати не сировинний, а переробний напрям.

Наша держава постачає аграрну продукцію в понад 190 країн світу. Основними ринками збуту української сільськогосподарської продукції на сьогодні є країни Азії (у 2015 р. експортовано продукції на суму 6,7 млрд дол. – 46% загального експорту аграрної продукції) та ЄС (4,2 млрд дол. – 28,8%). Крім того, український агробізнес експортує свою продукцію до країн Африки (2,0 млрд дол. – 13,7%) та СНД (1,5 млрд дол. – 10,3%) [1; 2]. Орієнтація експорту вітчизняної агропродукції більшою мірою на ринки Азії свідчить про певну невідповідність її якості та безпечності вимогам ЄС.

Найбільше української агропродукції експортується до Китаю (8,5%), Індії (7,4%), Єгипту (7,0%), Іспанії (5,9%), Туреччини (5,2%), Нідерландів (4,0%), Італії (3,8%), Саудівської Аравії (3,2%), Ірану (3,0%), Польщі (2,9%) [2]. Ці країни витіснили Російську Федерацію з лідируючої позиції. На частку останньої припадає лише 1,9% експорту продукції аграрного сектору України [2]. Ключовими імпортерами зернових культур є Єгипет, Китай, Іспанія і Саудівська Аравія; соняшникової олії – Індія, Китай та Іспанія. Туреччина є найбільшим імпортером соєвих бобів, а Франція – насіння свиріпи і ріпаку.

Водночас, незважаючи на те, що Україна є важливим експортером агропродукції на світовому ринку, її потенційні можливості набагато більші. На реалізацію цих можливостей наразі негативним чином впливає нестабільність політичної та економічної ситуації, військові дії на Сході країни, небажання, а в деяких випадках неспроможність, держави проводити ефективні економічні реформи.

Важливим напрямком аграрної політики повинно стати подолання сировинного характеру, низької товарної диверсифікованості експорту сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим необхідно спрямувати зусилля на відродження таких галузей сільського господарства як льонарство, хмелярство, тютюнництво, вівчарство, молочне і м'ясне скотарство, а також розвиток промислових галузей переробки сільськогосподарської продукції, що дозволить створювати продукти з більшою доданою вартістю, а відповідно знизити частку експорту аграрної сировини порівняно з експортом напівготової і готової продукції.

Збільшення поставок агропродукції на зовнішні ринки можна забезпечити лише на основі підвищення техніко-технологічного рівня виробництва, освоєння новітніх ресурсозберігаючих технологій, приведення продукції у відповідність із жорсткими європейськими вимогами якості та безпеки, розвитку ринкової інфраструктури сільського господарства, зменшення тиску на ведення бізнесу в агросекторі. Найбільш перспективним напрямком нарощування експортних можливостей аграрного сектору економіки України повинно стати виробництво органічної (екологічно чистої) продукції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. 30+ графиков и карт, которые доступно объясняют агробизнес Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://businessviews.com.ua/ru/economy/id/20-grafikov-i-kart-kotorye-dostupno-objasnajut-agrobiznes-ukrainy-328/>
2. Державна служба статистики: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
3. Міністерство аграрної політики і продовольства України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>
4. Следзь С. Агроекспорт: прощавай, Росіє, – торгуємо з Китаєм / С.Следзь // Дзеркало тижня. Україна. – 2015. – №33. – 11 вересня.

Тузова К.О., Неізнана О.В.

ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського

РЕЙТИНГОВІ СИСТЕМИ ОЦІНКИ НАДІЙНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

У роботі визначено основні рейтингові системи оцінки надійності комерційних банків різних країн, їхні складові (система показників, на основі яких